

בגדים שנגע זה הטמא למת שהן אב הטומאה, אבל כגד שהיא ראשון — אם הכניסו למקדש אינו לוקה עליו, אבל מכין אותו מכת מרדות עכ"ל. והנה המ"ל הקשה על הכ"מ דקרא דאם לא יכבס באוכל נבילה כתיב דמטמא כגדים כשעת אכילתו, והבגדים הם ראשון לטומאה וכמבואר. ועלה דהאי קרא הוא דאמרינן בתו"כ "על רחיצת גופו ענוש כרת ועל ככוס בגדיו בארבעים", הרי מפורש שעל ראשון לטומאה מחויב מלקות ע"כ. והנה ראיתי להגאון ר' איסר זלמן שרצה לחרץ שבאמת מה שכתוב שאם לא כבס ולא רחץ גופו עונו ישא א"כ על טומאת גופו כתוב ענוש מפני שכתוב "עונו ישא". אבל לכבוס בגדיו הרי לא כתוב כלום, דעונו ישא מדבר על רחיצת גופו. אלא הפירוש שאם לא יכבס מיירי על הלאו שלא יטמאו את מחניהם דפרשה נשא. וא"כ יכול להיות שמיירי שנגע באמת במת ולא מיירי שנגע גופו בנבלה שהיו הבגדים ראשון. אבל ראיתי בפירוש הראב"ד על תו"כ באחרי מות שמפרש באמת שהלאו הוי מטעם דלא יטמאו את מחניהם, ומפרש באדם שנגע בנבלה. אבל זה לא קשה שלא הוי מטעם ד"לא יטמאו את מחניהם". אבל באחרי מות מדברים באדם שנגע בנבילה והבגדים נטמאו והוי ראשון לטומאה, אבל בעצם קושיה המ"ל יכולים לתרץ שמה שהרמב"ם פסק שאם נגע באדם שנטמאו במת אין איסור על הכלים זה דוקא בטומאה שבא מטומאה אחרת אבל באדם שנגע בנבלה שנטמא הבגדים דהוי ראשון לא משום דנגע באדם אלא שכך דינו דלא הוי כי אם ראשון לטומאה. יכול להיות כאן שזה דין טומאה שלו ולא מטעם נגיעה — גם להרמב"ם יתחייב מלקות וצ"ע. בכל זה מדוקדק לשון הרמב"ם שמפרש כגון בגדים שנגע בהן זה הטמא, למת שמיירי כל ההלכה בנגיעת טומאה שצריכים לקבל מדבר אחר ודוק.

בענין קטורת חסרה

הנה הבריתא בכריתות דף ר': חיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה. ומפרש רש"י: כי עייל ביהוה"כ, דכתיב "ואל יבא בכל עת אל הקודש וכו' ולא ימות בזאת יבא אהרן וכו'" מעייל קטורת דלא כהלכתה ביאה ריקנית הוא וחייב מיתה עכ"ל. והנה הקושיא ידועה על רש"י, עיין מ"ל פ"ג מביאת מקדש, שהרי הגמרא ביומא דף נ"ג מקשה: "וכיסה ענן הקטורת את הכפורת" הא לא נתן מעלה עשן או שחיסר אחת מסמניה חייב מיתה, ותיפוק ליה דקא מעייל ביאה ריקנית? כגון ששגג בביאה והזיד בהקטרה, רב אשי אמר כגון דעייל שתי הקטורות אחת שלמה ואחת חסרה על הביאה לא מחייב דקעייל שלמה, אהקטרה מחייב דמקטיר חסרה ע"כ. מפורש יוצא מגמרא שיש דין

מיתה על הקטרת קטורת חסרה וכן מפורש ברש"י משום דכתיב "הקטורת" שלמה ולא חסרה. ולמה מפרש רש"י מטעם ביאה ריקנית. והנה על מעלה עשן מפרש המ"ל, דהרמב"ם דמחייב מיתה דוקא על יוה"כ מפני שבהלכות כלי המקדש פ"ג מפרש כך דין דחיסור אחת מסמניה דחייב מיתה, ומעלה עשן לא מביא בכלל והוא מביא את זה רק בסוף הלכות יוה"כ סימן שזה דוקא דין ביוה"כ. וכן מפורש בת"י ביומא נ"ג שזה דין דוקא ביוה"כ אבל קטורת חסרה זהו דין בכל ימות השנה. אבל זה קשה למה במעלה עשן אמרינן דזה דין דוקא ביוה"כ מפני שכתוב גבי יוה"כ, א"כ קטורת חסרה הנלמד מ"ולא ימות" ג"כ כחוב לגבי יוה"כ ולמה אמרינן שזה אמור לכל ימות השנה שחייב מיתה? והנה הרמב"ם בהל' כה"מ הל"ח כתב: חיסור אחת מכל סימניה חייב מיתה שהרי נעשית קטורת זרה ע"כ. ובהל' י"א וז"ל: מזבח הזהב שבהיכל עליו מקטירין הקטורת בכל יום ואין מקטירין עליו דבר אחר, ואם הקטיר עליו קטורת אחרת שאינה כזו וכו' לוקה, שנאמר "לא תעלו עליו קטורת זרה" עכ"ל. הרי מפורש מפשט הלשון של הרמב"ם שאם הקריב קטורת זרה אינו מחויב רק מלקות ולא מיתה מטעם קטורת זרה שחסר אותה.

ונ"ל שיש להסתפק מה דאמרינן דאם חיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה אי הפירוש שנחסר סימן אחד לגמרי, או הפירוש שנחסר אפילו חלק מהסימן. והנה מהת"י ביומא נ"ג משמע אפילו נחסר חלק מכל סימן וסימן, דגרס שם בהירושלמי ביומא פ' טרף בקלפי: חיסר מכל סימן וסימן, או שלא נתן מעלה עשן, או שחסרו — חייב מיתה, אמר זעירא משום הכנסה יתרה. ופירש שם התוס' ישנים, דהכנסה יתרה היא ביאה שנכנס בחינם להיכל. משמע שהירושלמי סובר דהחיוב רק משום הכנסה ולא משום הקטרה, כאיזה אופן זה הרי יש חיוב מיתה על הקטרת קטורת חסרה? ובת"י משמע שמירי שלא הקטיר והחיוב משום ביאה שלא לצורך. אבל לי נראה לומר כיון שהת"י גרס בהירושלמי: חיסר מכל סימן וסימן, אפשר להיות שאין חיוב על הקטרה חסרה, דדוקא שאין בכלל הסימנים הדרושים בזה יש חיוב של "הקטורת" ולא שחסרה, אבל כשיש קטורת רק שחסר השיעור של הסימן, למשל קידה חמש מאות, בזה החיוב רק משום ביאה ריקנית ולא משום הקטרה שאינה שלמה שחייב מיתה. ולפ"ז יוצא מה שהרמב"ם פסק בכה"מ שחיסר מסמניה חייב מיתה זהו דוקא שחסר כל הסימן, ומה שהביא בהל' י"א "קטורת שאינה כזו" הפירוש שהיו כל הסימנים ורק נחסר בהשיעור, ובזה אם הקטיר האיסור עליו הוא רק של "לא תעלו עליו קטורת זרה". דאם נאמר דאיסור של קטורת שאינה כזו הוא שנתן בה דבש או סמנים אחרים, הרי הרמב"ם פסק בהל' איסורי מזבח פ"ה ה"ב נפל כל שהוא מהם בקטורת נפסלה ואם הקטיר ממנו בהיכל לוקה, ומפרש שם הכ"מ שזו הבריייתא של פיטום הקטורת והאיסור זה משום "דבש לא

תקטירו" ולא משום שיש איסור בעצם הקטרת הקטורת, וה"ה אם יתן שאור ג"כ יש איסור ולוקה. וראיתי שהמפרשים הקשו למה לא יהיה מלקות שאינה קטורת כזו — משום דאיסור קטורת שאינו כזו זה דוקא אם חיסר בהסמנים שכתוב בתורה אבל אם נתן דבש זה לא הוי הסימנים של התורה ולפיכך יש רק איסור של הקטרת דבש ולא מטעם הקטורת. ופשוט לשיטת רש"י יכול להיות להיפך שאם נחסר סימן אחד מן הקטורת לגמרי א"כ לא הוי קטורת המפורש בתורה ולא שייך לתת איסור על הקטרה, ובאיזה אופן שייך איסור על הקטרת קטורת חסרה, זה דוקא שיש עליו דין קטורת והיו כל הסימנים ונחסר חלק מהסמנים, ולפיכך שם בהברייתא בכריתות שכתוב ג"כ: נתן בה דבש פסולה, הרי הפסול והאיסור לא מטעם קטורת, אלא מטעם דבש לא תקטירו ובקטורת ג"כ מיירי שנחסר סימן ממעשה הקטורת, וכזה אין איסור של הקטרת קטורת חסרה לחייב מיתה מחמת הקטרה אלא רק משום ביאה ריקנית, ומוציא רש"י שמייירי ביה"כ וכזה מיירי הברייתא. אבל שם ביומא שמייירי להיפך, והברייתא שם שמכניסה את הדין של מעלה עשן עם חסרה ביחד, ומעלה עשן הפירוש הוא שהתורה נתנה לנו עזר סימן לענין הקטרה ביה"כ ד"א הפירוש שהקטורת נחשב רק מה שכתוב בתורה י"א סימנים אלא שיש הוספת דין ביה"כ שיש דין מעלה עשן וחייב מיתה, וא"כ הקטורת שחסרה הפירוש של זה שנחסר במעשה הקטורת, שהיו כל הסימנים אלא שחסר מהמשקל, ולפיכך יכול להיות שעל זה כתוב הדין של "הקטורת" — שלמה ולא חסרה, כיון שיש בו כל הסימנים יש עליו דין קטורת ואם הקטיר חייב מיתה וזה ברור. וא"כ לפי גירסת התוס' ישנים בהירושלמי יוצא לנו שיש מחלוקת בין רש"י והרמב"ם כמעט בסברות הפוכות שלפי דברי רש"י יוצא שדין חיוב מיתה על הקטרת קטורת חסרה רק דוקא בנחסר בהשיעור אבל אם חסר בהסמנים נקרא בכלל קטורת ויש רק איסור של ביאה ריקנית אבל לא נכלל בהפסוק של "הקטורת" שלמה ולא חסרה ודוק.

והנה יש מחלוקת בין הרמב"ם לרש"י והרמב"ן, דהרמב"ם סובר דכל י"א הסימנים הלכה למשה מסיני, ורש"י סובר דארבעה הסימנים המפורשים בתורה צריך להיות אלה והשאר שבעה הסימנים יכול לעשותו כמו שהוא רוצה, וכן הרמב"ן, ולפי שיטה זו יכול להיות אם נחסר בה' סימנים המפורשים בתורה לא נקרא בכלל קטורת ולא יהיה עליו חיוב של הקטרת קטורת חסרה לענין חיוב מיתה כיון דהוי כמו שמקריב עצים ואבנים אבל אם היו ד' סימנים המפורשים בתורה וזה נקרא עצם הקטורת ונחסר בשבעה המינים אחרים יהיה עליו חיוב של הקטרת קטורת חסרה משום שיש עליו שם של קטורת דשם של קטורת תלוי בהמינים המפורשים בתורה שזה נקרא עצם שם של קטורת.

לפי"ז יצא שיכולים לחלק לשיטת רש"י שאם חסר אחת מהסמנים המפורשים בתורה יש עליו רק חיוב של ביאה ריקנית ולא החיוב של הקטרת קטורת חסרה מפני שאין על זה שם קטורת. אבל אם חסר רק מהשבע סימנים אחרים יש גם חיוב של הקטרת קטורת חסרה מפני שיש ע"ז שם קטורת רק דהוי חסירה ודוק. ובלשון הירושלמי משמע מפורש שם כיומא שלא כתוב חסר אחת "מכל" סימניה, אלא כתוב, אפילו לפי הגירסא שלנו חסר אחת "מסמניה" משמע לא מכל הסמנים, ואם נגרוס "מכל סימניה" הפירוש דאינו מחויב רק מטעם ביאה ריקנית ולא מטעם הקטרת קטורת חסירה מפני שאין על זה שם קטורת וזה ברור.

ידיעות מחלקות

כתב הרמב"ם פרק ו' משגגות הל' ט': האוכל כזית חלב וכזית חלב בהעלם אחת ונודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על ה', מביא שתי אשמות שהידיעות מחלקות, ואעפ"י שעדיין לא הפריש קרבן, אבל אם נודע לו על שניהם כאחת מביא חטאת אחת עכ"ל. והוא פלוגתא בגמ' שבת דף ע"א אם ידיעות מחלקות ר"י ור"ל ופסק כר' יוחנן, ובהל' י"א כתב: אבל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על אחת מהן וחזר ואכל כזית אחר בהעלמו של שני והביא חטאת על הראשון, ראשון ושני מתכפרין אבל שלישי, לא נתכפר אלא כשיוודע לו עליו יביא חטאת אחרת. הביא חטאת על השלישי. שלישי ושני מתכפרין ששניהם בהעלם אחד וראשון לא נתכפר בחטאת זו. הביא חטאת על האמצעי, שלשתן מתכפרין מפני שהראשון והשלישי בהעלמו של אמצעי, וכשיוודע לו על הראשון ועל השלישי א"צ להביא חטאת אחרת עכ"ל. ובכסף משנה מביא בשם הריטב"א דדברי רבינו סתרי אהודי דכיון שפסק דידיעות מחלקות איך כתב כאן דאכל שתי זית חלב בהעלם אחד ונודע לו אחד מהם וחזר ואכל כזית אחר בהעלמו של שני ראשון ושני מתכפרים, אלמא שאינו חייב על שניהם אלא חטאת אחד אעפ"י שנוודע על הראשון ע"ש בדבריו.

ונראה לי להסביר את הענין דהנה בריש כלל גדול דף ס"ט ע"ב: היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת. ומפרש רש"י חטאת אחת לכל שבת ואעפ"י שלא נודע לו בינתיים והעלם אחת הוא, אמרינן ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק שאי אפשר שלא שמע בינתיים ע"כ. ובתוס' מקשה על רש"י מגמ' דף ע"א בקצר וטחן כגורגרת בזדון שבת ושגגת מלאכה קצירה גוררת קצירה וטחינה גוררת טחינה. פירוש ואינו חייב אלא חטאת אחת. ובשבת אחת איירי דבשתי שבתות היה חייב שתיים, רימים שבינתיים